

ливою підоймою в пошкваленні фахової розмови про літературну працю Огієнка, в осмисленні його феномену не лише на регіональному, але й всеукраїнському рівнях.

Загалом варто зазначити, що оприлюднені у чотирикнижжі про Івана Огієнка літературознавчі дослідження містять надзвичайно багатий матеріал, який продукує нові ідеї, відкриває нові горизонти в справі подолання стереотипів, популяризації спадщини та увічнення пам'яті Великого Українця.

Список використаних джерел:

4. Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Науковий збірник: Серія історична та філологічна. Вип. I. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2003. — 200 с.
5. Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Науковий збірник: Серія історична та філологічна. Вип. II. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2005. — 256 с.
6. Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Науковий збірник: Серія історична та філологічна. Вип. III. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2006. — 284 с.
7. Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Науковий збірник: Серія історична та філологічна. Вип. IV. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2007. — 340 с.
8. Сохацька Є. «Молюся за весь Рідний Край...» (Штрихи до життєпису Івана Огієнка та його культурологічної діяльності). — Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2007. — 276 с.

In the article we analyze the research works dedicated to Ivan Ohiyenko, which were carried out by scientists within the scientific research «Ivan Ohiyenko and modern science and education» (2003-2007).

Key words: studying of works by Ivan Ohiyenko, comparativistics, popularization of Ivan Ohiyenko works.

Отримано: 28.08.2008 р.

М. С. Тимошик

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОВАЖНИЙ КРОК ДО СТВОРЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ОГІЄНКІАНИ*

Ще кілька років тому в деяких наукових публікаціях констатувалося зародження в українській гуманітарній науці такого самостійного і перспективного напрямку як огієнкознавство — сукупності мовознавчих, історичних, філософських, літературознавчих, культурологічних, педагогічних, богословських досліджень про життя і творчість цієї не-

* *Іван Огієнко: «Тобі, Україно, віддав я всі сили...»*. Біобібліографічний покажчик / Укладачі Є.Сохацька, О.Трончук, В.Пархоменко. Редактор Є.Сохацька. Відповідальний за випуск О.Завальнюк. — Вип. 1. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет, 2008. — 76 с.

пересічної постаті української історії ХХ століття. Звичайно ж, на фоні потужних і за часом існування, і за кількістю дослідників та їх публікацій шевченкознавства чи франкознавства говорити про огієнкознавство доводилося тоді із певними нотками стриманого оптимізму. Адже, незважаючи на масштабність постаті, що спонукала своєю багатогранною й результативною діяльністю появу такого наукового напрямку, набутки дослідників у цій царині були менш помітними.

Та ось тепер із повним правом, без перебільшення, можна констатувати: огієнкознавство в Україні відбулося. Більше того, розвивається воно з кожним роком усе активніше. Ряди його поповнюються молодими й одержимими дослідниками з числа нової генерації. Підставою для такого твердження став вихід у світ у Кам'янці-Подільському під «шапкою» Кам'янець-Подільського національного університету першого випуску важливого довідкового видання — бібліографічно-показчика «Іван Огієнко: «Тобі, Україно, віддав я всі сили...».

Поява такого показчика давно вже була на часі. Творча спадщина Івана Огієнка нині активно повертається в Україну, все частіше перевидуються його твори, захищаються все нові й нові дисертації, в численній науковій і загальній періодиці з'являються численні розвідки відомих і зовсім нових авторів. Зорієнтуватися в цьому справжньому інформаційному морі не завжди просто, особливо дослідникам, які мешкають у провінції.

Тут і стають у нагоді підготовлені професіоналами своєї справи різноманітні показчики. Серед найпоширеніших і найпростіших у виконанні — бібліографічні.

Досі огієнкознавство могло похвалитися лише кількома бібліографічними показчиками, виданими у різні роки і в різних місцях окремих творів Івана Огієнка. Про бібліографування досі невиданих рукописних праць, які знаходяться в канадському архіві митрополита Іларіона, поки що не йшлося, як також і наукових досліджень та розвідок про життя і творчість ученого, досі не йшлося.

Варто коротко оглянути здійснені в цьому напрямку перші спроби. Наголошую на слові «спроби», бо говорити про їх повноту нині поки що не доводиться.

З ідеєю укласти повний бібліографічний показчик праць Івана Огієнка (митрополита Іларіона) у різних час виступав не один дослідник за кордоном та в Україні. Свого часу прагнув це робити сам І. Огієнко, залишивши своїм послідовникам кілька начерків бібліографічних оглядів своїх праць. Скажімо, підготовлений ним у Кам'янці-Подільську «Список друкованих праць ректора університету Ів. Огієнка» опубліковано у спецвипуску кам'янецької газети «Свято Поділля» (1918, 22 жовтня).

За перші двадцять років діяльності (1905-1925) список наукових праць ученого зробив В.Заїкін, помістивши його в окремих номерах щомісячного журналу «Духовна Бесіда» (Варшава, 1925). У 1932 році у Варшаві двома зшитками (польською мовою) виходить бібліографія праць професорів Богословського факультету Варшав-

ського університету. Чільне місце посів тут науковий доробок професора І.Огієнка — поданий він у хронологічному порядку від 1905 по 1932 роки. Друкувалася й окрема відбитка цього покажчика. Пізніше цей список значно розширив, доповнив і опублікував професор Варшавського університету І.Коровицький (441 назва наукових праць). А в 50-х роках таку копітку працю провів професор Колегії Св. Андрія у Вінніпезі Ю.Мулик-Луцик, віднайшовши, окрім 900 надрукованих, ще 59 недрукованих Огієнкових праць. Та через брак коштів видати цю бібліографію окремою книжкою йому не вдалося.

Першою спробою в Україні осягнути, бодай фрагментарно, велич і вагомість зробленого І.Огієнком є укладені працівниками Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаника «Матеріали до бібліографії Івана Огієнка» (Львів, 1992). Та вони, на жаль, виявилися далеко не повними.

Не можна, навіть з великою натяжкою, вважати вичерпною спробою хмельницького дослідника В.Мацька самотужки осягнути цю глибу. Видана ним «Повна бібліографія праць І.Огієнка» (Хмельницький, 1998), незважаючи на претензійну назву, насправді виявилася лише черговою і не зовсім вдалою спробою. Головний недолік цього покажчика — не охоплення головного масиву не лише канадських, а й, скажімо, київських видань творів Огієнка, не кажучи вже про периферійні.

У цьому контексті варто згадати і про унікальну бібліографічну знахідку, яку відкрив нещодавно автор цієї рецензії в особистому фонді І.Калиновича (зберігається в рукописному фонді ЛНБ). Це — рукописний варіант «Бібліографії праць Огієнка» на 67 сторінках. Переважна більшість їх заповнена рукою Огієнка, але зустрічаються окремі сторінки, написані іншим почерком. Ряд позицій (назва твору, рік і місце видання) представлені вирізками з газет, журналів, рекламних буклетів чи тогочасних бібліографічних видань, де повідомлялося про вихід тієї чи іншої праці І.Огієнка. Пронумеровані картки, хоч вони розміщені не в хронологічному порядку, своєю інформацією обіймають період з 1907 по 1924 роки — якраз найменш досліджений через брак архівних даних.

2007 року чергову спробу загального бібліографування Огієнкових праць зробили працівники Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки. У рамках серії «Родом з України» того року побачив світ бібліографічний покажчик «Іван Огієнко: «Я все зробив, що міг зробити...» (укладачі Л.Оленич, В.Чупрова, відповідальний за випуск В.Вітенко. — Тернопіль, 2007. — 112 с.) Використовуючи всесвітню мережу Інтернет, тернополяни ретельно опрацювали електронні каталоги Національної бібліотеки ім. В.Вернадського, Наукової бібліотеки ім. М.Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка та інших провідних бібліотек України. Особливість цього каталогу полягає в тому, що першу його частину склала бібліографія власне праць Івана Огієнка, опублікована в Україні на поза її межами від 1908 по 2007 рік (всього — 193 позиції), а другу — література про Огієнка (661 позиція).

Таким чином, перелічений вище масив напрацьованих попередниками бібліографічних матеріалів ніяк не можна обійти кожному, хто береться сьогодні за складання бібліографічного покажчика такої багатогранної й потужною в творчому і науковому плані постаті.

Виконана у Кам'янці-Подільському робота відрізняється від оглянутих вище попередньо зроблених за двома головними ознаками. Передусім, уперше маємо справу не з бібліографією, а з біобібліографією — літературою про життя і творчість самого Огієнка. По-друге, авторами описаних праць є передусім члени професорсько-викладацького складу університету, а також його почесні професори.

Остання особливість є показовою і багато в чому промовистою. Біобібліографічний покажчик приурочений 90-річчю Кам'янець-Подільського університету, фундатором і ректором якого був Іван Огієнко (1918-1920) — великий подвижник національної ідеї, вчений-універсаліст світового рівня, державник, громадський та церковний діяч. Отож, зрозуміло, що в такому колективі і Бог велів, аби якомога більше його членів зацікавлено й результативно досліджували ту чи іншу грань огієнкознавства.

У зв'язку з цим хотілося б привернути увагу читача до наукового доробку у цій царині двох найактивніших огієнкознавців-кам'янчан — Олександра Михайловича Завальнюка та Євгенії Іванівни Сохацької.

Автор численних огієнкозначих праць і нинішній ректор О.М.Завальнюк виявився якраз тією особистістю, за безпосередньої участі якої було зреалізовано велику мрію засновника і будівничого цього навчального закладу — стати «твердиною українського духу» в одній із духовних столиць нашої Батьківщини. На мою думку, саме завдяки мудрості і розважливості, принциповості і порядності, патріотизму і наполегливості ректора в нинішній ювілейний рік була, нарешті, відновлена історична справедливість: навчальний заклад не лише отримав статус національного, а й став, нарешті, офіційно носити ім'я його засновника та творця.

Переконаний, що за таку чітко виражену громадянську, наукову й патріотичну позицію Олександр Михайлович заслуговує, аби висунути його кандидатуру наступного року як номінанта на премію імені Івана Огієнка. Немає сумніву, що шановані члени Огієнківського комітету достойно поцінують заслуги професора О.Завальнюка.

Глибоко символічним стало створення нещодавно в Кам'янець-Подільському університеті Центру огієнкознавства, який очолила Євгенія Іванівна Сохацька. Тут, у Кам'янці, — особливий слухач і цілювач одухотвореного Огієнкового слова. Тут його обереги й захисники. Саме таким Оберегом і Захисником і слова, і справи Огієнка в Україні ми, столичні вчені, по праву вважаємо Євгенію Сохацьку. Захоплений її сміливістю, безкомпромісністю. Адже, чого гріха таїти, в Кам'янці й донині не перевелися опоненти Огієнка. Вона ж відважилася вступити в «наш бій за державність», а отже, й за Огієнка, ще в ті часи, коли багато хто з нинішніх крикунів-патріотів волів відмовчуватися.

Щиро радію, що саме Євгенія Іванівна очолила Центр огієнкознавства, який, переконаний, стане незабаром головним і авторитетним осередком вивчення й популяризації творчої та наукової спадщини першого ректора. Свідчення цьому — поява рецензованого біобібліографічного покажчика.

Дещо про особливості структури видання. Бібліографічні позиції згруповані тут тематично в кількох розділах, назви яких, здебільшого, відповідають основним напрямкам діяльності І.Огієнка: українське державотворення, культурологія, мовознавство, літературознавство, релігієзнавство, історія, шкільництво, видавнича справа. Упорядники цілком виправдано вважали за потрібне виділити останнім розділом проблему повернення Івана Огієнка в Україну та пошанування його імені. Як побажання на майбутнє, хотілося, аби в другому випуску структура покажчика була чіткішою. Варто, на мою думку, скоротити ті підрозділи, які або дублюються, або не зовсім конкретні (Скажімо, «Іван Огієнко: універсальність постаті», «Іван Огієнко і сучасники» чи «Іван Огієнко і проблеми сучасного краєзнавства» (таке «дроблення» в покажчику видається зайвим).

Як вимогливий рецензент, все ж відношу себе до числа тих українських учених, хто передусім поціновує обшир і суспільно-громадську вагу зробленого, хто радіє за набуте колегами в таких непростих умовах їхньої праці, а не вишукує того, що ще належатиме всім нам віднайти й повернути. Межі досконалості ніколи не існувало й не буде.

У цілому, поза всяким сумнівом, випущений шойно з друку а Кам'янці-Подільському біобібліографічний покажчик праць про І. Огієнка посяде гідне місце в загальній національній бібліографістиці. Зроблено справді поважний крок до створення всеукраїнської огієнкіани.

Отримано: 27.08.2008 р.